

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw“

Adres redactie: ds H. Amelink, Lekdijk 82 b, Langerak (Z.-H.)

Administratie: Rotterdamse Rijweg 174, Rotterdam-8

E. R. POSTMA — EINDHOVEN

PSALM 130

Deur der volken

Taal is ongemeen boeiend. Beeldende taal kan tot cliché verworden, maar geef de edelsteen een nieuwe zetting en hij fonkelt als nieuw. Maria was zwanger, maar Jozef wist van de prins geen kwaad, om een voorbeeld van Okke Jager te geven.

Zelfs de meest versleten cliché's verraden nog oude denkstructuren. Spreekt de bijbel over volken en landen in dier-beelden (Dan. 7; Op. 11), ook de westerse wereld weet nog van een soortgelijke personificatie. Via de franse lelie, de duitse adelaar en de nederlandse leeuw belanden we bij de nederlandse maagd, Marianne, John Bull en Uncle Sam. Een heel volk steeds in één woord gezegd.

Uit de talloze bijbelse voorbeelden kiezen wij er een van Ezechiël: Mensenkind, omdat Tyrus van Jeruzalem gezegd heeft: ha! verbroken is zij, die deur der volken; naar mijn kant staat zij open; nu zij vernield is, krijg ik volop (Ez. 26 : 2). Toch is het niet aan Kanaäns (c.q. Jeruzalems) geografische ligging (deur der volken) te wijten, dat Israël van zijn jeugd af aan in het nauw is gedreven (Ps. 129). De HERE had deze omstandigheid juist gecreëerd om zijn volk met vaste hand te regeren.

Vanaf de bruidstijd (Jer. 2 : 2) heeft Israël gespeeld met waarheid en trouw. Dat het in en na de ballingschap blijft bestaan, heeft het alleen aan zijn God te danken: de HERE, die rechtvaardig is, heeft doorgehouden de touwen der goddelozen (Ps. 129 : 4).

Uit de diepten

Hoe (een deel van) Israël op de ballingschap reageerde, blijkt uit Ps. 130. Het eerste vers (en evenzo vs. 5 en 6) kan met evenveel recht als in Ps. 120 : 1 in de voltooid verleden tijd vertaald worden. Dan denkt het weergekeerde volk terug aan zijn noodlijdend bestaan in Babel: uit de diepten heb ik tot U geroepen, o HERE: Heer (Ps. 123 : 2), hoor naar mijn stem...

Het woord „diepten“ komt maar vijf keer voor. Gezien een nauw

verwand woord, is het verleidelijk aan de lage landen van Mesopotamië te denken of aan de dalen rondom de berg Sion. Zelfs dan is er nog een associatie met het dodenrijk (Jes. 7 : 11).

Juist dat extra gegeven haalt het woord weg uit zijn vlakke, alledaagse entourage. In Jes. 51 : 10 worden letterlijk de diepten der zee bedoeld, waar de zeedraak Rahab (Egypte) huist — de Rode Zee (?) waar Israël dwars doorheen trok. In het klaaglied over Tyrus is het de Middellandse Zee, waarin deze koopstad der volken is verzwolgen (Ez. 27 : 34). Als beeld van onpeilbare ellende en doodsnoed komt het tenslotte voor in Ps. 69 : 1 en 15. De herinnering aan waterdiepten is gebleven, de associatie met het dodenrijk (de put) versterkt.

Zo wordt het gebruik in Ps. 130 doorzichtig: Israël was op sterven na dood. Uit een afgrond van ellende, ontzetting en behauwdheid, diep in de put schreeuwt Israël tot zijn Heer: bijna hebben de wateren zich boven zijn hoofd gesloten. Uit de afgrond, waarin Israël als natie terecht is gekomen, roept het tot God. Van ergens heel uit de diepte ziet het omhoog en schreeuwt met luider stem — de stem van een volk in doodsnoed.

Op de hoogte

't Is trouwens wel te horen ook. Israël roept tot de HERE, tot Jahweh, zijn verbonds-God. Maar als het zijn stem verheft tot Hem die in de hemel troont (en niet meer op de berg Sion, Ps. 120 : 1), dan spreekt het Hem nederig aan, onderdanig en bewust van de afstand tussen de (lijdende) knecht en zijn verheven Heer: mijn Heer, wilt U alstublieft. Dat tekent het verschil met het vroegere, bevelende: Jahweh! van een volk, dat zich bezitter waande van een zeer exclusieve God, die op bevel en ten gerieve van zijn volk kunstjes vertoonde, bijv. aan het hof van Farao en bij de doortocht door de Rode Zee (vgl. Am. 9 : 7 v.v.). Israël kent zijn plaats weer, het is tot inzicht gekomen. Inzicht in de aard van het verbond en het wonder van het bestaan daarvan. Het verstaat het woord genade-

verbond weer en weet weer wat soevereine genade is. De ballingschap was een dieptepunt, letterlijk en figuurlijk (vgl. Ps. 120 en 121). Israël kon zich wel als afgeschreven beschouwen — geen mens stak een hand naar die ballingen uit. Dan kun je zeggen: maar God is er toch ook nog? Natuurlijk — maar, als Gij, Jahweh, de ongerechtigheden in gedachtenis houdt (bewaart, opspaat) ... Is er dan enige aanwijsbare reden te hopen op hulp van Gods kant? Oorzaak en gevolg komen weer in de juiste volgorde te staan. Kwam ooit een balling in Babel tot dit besef? Lees er Daniëls gebed maar eens op na (Dan. 9, vgl. Neh. 9). Daarin proef je iets van die unieke saamhorigheid, die voor Gods volk kenmerkend dient te zijn. Diezelfde Daniël, die zich als jongeman al voornam zich niet te verontreinigen met de Koninklijke spijs of drank (Dan. 1 : 8 v.v.), belijdt: wij (!) hebben gezondigd ... wij hebben Jahweh, onze God, niet vermurwd door ons te bekeren van onze ongerechtigheden (7 : 11-15). Het mode-woord „solidariteit in de schuld“ zegt hier nog veel te weinig. Wat Daniël bedoelt, wordt pas goed duidelijk, als de Messias de woorden van Jes. 55 bijv. ten volle vervult, de volle waarheid ervan voor zijn rekening neemt.

Nooit meer het oude liedje

Israël zegt niet: wat zonde ... Het kiest niet het goedkoopste woord: Ongerechtigheid is een bewust, opzettelijk zich misgaan. Zó belijdt Israël zijn schuld (Dan. 9 : 15 v.v.; vgl. Neh. 9 : 16 v.v.). Het draait er niet omheen, het zoekt geen verontschuldiging, maar erkent ruiterlijk: wij hebben misdreven, opzettelijk, tegen beter weten in. Deze vorm van zondigen (met opgeheven hand) is wel de ergste.

Valt er dan nog iets goeds voor Jeruzalem te hopen? Gelukkig, de dichter weet: maar bij U is (de) vergeving, de volstreekte tegenstelling van „bewaren“. Het hier gebezigde woord (en het verwante werkwoord) wordt alleen van God gebruikt. Het werkwoord komt vaker voor, het zelfstandig naamwoord alleen bij Daniël (9 : 9) en Nehemia (9 : 17). De oude berijming is zakelijk juist: ... daar is vergeving, altijd bij U geweest. Zo had God zich vanaf het begin geopenbaard (Ex. 34 : 9; vgl. de recapitulatie in Deut. 29 : 20). Vergeving — dát is nu de glorie van Israëls God!

Maar deze vergeving is geen kussen, waarop het geweten rustig kan inslapen. Vergeving heeft als doel: opdat Gij gevreesd wordt. Die vrees is respect voor God, geen angst; of het moest zijn: „bang zijn om God boos te maken“ (iemand attendeerde ons op

deze omschrijving van prof. Van Vollenhoven). Vergeving maakt het niet makkelijk om te zondigen, maar juist moeilijk (Rom. 6 : 1 v.v.). Wanneer Israël in Jeruzalem, bij zijn God terug is, mag het nooit meer het oude liedje worden!

Het daghet ...

Met gespannen verwachting heeft Israël uitgezien naar het woord (signaal, sein, daad) van zijn Heer (zo weer in vs. 6). Het is alweer Daniël, die dat treffend onder woorden brengt: o Heer, hoor! o Heer, vergeef! o Heer, merk op! Treed handelend op ... Woord en daad liggen in elkaars verlengde, zo goed als vergeving terugkeert en herstel impliceert: er gebeurt wat!

Meer dan wachters (Jes. 21 : 11 v.) Op de morgen ... zij bewaken stad of wijngaard. De morgen brengt licht, verjaagt de duisternis: de uren van uiterste kwetsbaarheid en onveiligheid. Nu, het daagde in het Oosten. Op Gods woord werd er een weg gebaad voor de HERE en zijn volk tot aan de voet van de berg Sion (Jes. 40 en 55). Terecht wakkert de dichter de hoop aan: Israël hope — ook voor de toekomst — op de HERE ... bij Hem is veel verlossing (een woord ook voor het loskopen van slaven). Wie helpt? Hij zelf zal Israël verlossen. Waarvan? Van al zijn ongerechtigheden. De ballingschap was maar een gevolg. De oorzaak was „ongerechtigheid“. Wie zó verlost wordt, mag opnieuw van geluk spreken!

IN DIT NUMMER

Pagina 69

Ds E. R. Postma,
Psalm 130

Pagina 70

Prof. C. Veenhof,
„Het Evangelie“

Pagina 71

Dr W. J. Arntzen,
De kerkelijke examens

Pagina 72-73

D. W. L. Milo,
Is uw vrouw ook tevreden?

Ds C. P. Plooy,
De brief van Jakobus

Pagina 74

Mej. C. J. Verburg,
Gods wil

Pagina 75

Prof. C. Veenhof,
Een „Persvereniging“

C. VEENHOF — KAMPEN

„Het Evangelie”

De Groenianse leus: „tegen de Revolutie het Evangelie” is bekend.

Maar wat betekent die?

Verleden week hebben we iets gezegd over Groen's visie op de Revolutie — de Revolutie met een hoofdletter. Nu wil ik iets memoreren van wat hij zegt over het Evangelie, hét Evangelie zoals hij dat in alle facetten van zijn veelomvattend werklevens beleed.

Wat Groen over het Evangelie zegt, wat hij daar omtrent beleed, is weer zeer aktueel.

Het is immers onder de hedendaagse christenen bijna mode geworden te spreken over het Evangelie in plaats van over het Woord van God. Waarom?

In de politiek doet al een paar jaar de term „evangelische inspiratie” opgeld. Maar wat verstaat men in concreto daaronder? Zoals van zelf spreekt krijgt de idee „evangelische inspiratie” alleen inhoud en betekenis als duidelijk is wat men onder het Evangelie verstaat.

Om Groen's beschouwing omtrent het Evangelie zo concreet mogelijk weer te geven zal ik een moment uit zijn parlementaire strijd releveren.

Een hoogtepunt.

Voor mijn besef heeft Groen nooit zo duidelijk gezegd wat hij onder Evangelie, het christendom, het geloof verstond als toen.

Er was ook alle aanleiding toe.

☆☆☆

Ieder weet dat de strijd voor christelijk volksonderwijs een van de belangrijkste facetten van Groen's levensarbeid is geweest. Hij werd tot die strijd gedwongen. In 1806 had ons volk een nieuwe schoolwet gekregen. Daarin werd bepaald dat het onderwijs moest strekken ter bevordering van „maatschappelijke en christelijke deugden”. De bijbel bleef als leesboek op de openbare school toegelaten. Maar „leerstellig” onderwijs was verboden. De school moest toegankelijk zijn voor kinderen van alle gezindten. Ze moest een „gemengde” school zijn. Alleen voor Joden waren er afzonderlijke openbare scholen. In 1820 in Amsterdam al 20!

Na de bevrijding van 1813, toen de wet van 1806 opnieuw van kracht werd, was men aanvankelijk zeer ingenomen met de „openbare school”. Ook Groen was dat. Maar ten gevolge van de steeds toenemende sekularisatie kreeg ook het onderwijs steeds meer een humanistisch, een liberaal karakter. Dit proces van de de-christianisering der school werd in de hand gewerkt door de rooms-katholieke geestelijkheid die zich verzette tegen het lezen van de bijbel op de volksschool. Ook van die zijde eiste men „neutraal” onderwijs.

Na de grondswetgeving van 1848, die de vrijheid van onderwijs bracht, moest er, als een organieke wet, ook een nieuwe onderwijswet komen.

Kerkelijk Leven

Groen van Prinsterer gaat dan ijveren voor de „facultatieve splitsing van de staatsschool”. Waar dat gewenst en mogelijk was moesten, zo betoogde hij, protestantse, rooms-katholieke en joodse scholen worden opgericht. Groen wilde van de „gemengde” school af. Die werd, zoals hij duidelijk zag, al meer een exponent van het liberalisme, een „sekte-school van de modernen”. De conservatieve liberalen verzetten zich heftig tegen Groen's opvattingen. Zij behielden globaal genomen een, vaak louter sentimentele, gehechtheid aan het algemeen-christelijk karakter van de volksschool. Thorbecke was evenwel, ook wat deze kwestie betreft, Groen's felste tegenstander. Hij koos principieel voor in godsdienstig opzicht „neutraal” onderwijs.

☆☆☆

Als Thorbecke minister is geworden, durft hij evenwel geen nieuwe onderwijswet naar eigen ideeën indienen. Hij maakt daarvoor wel een ontwerp. Maar hij weet dat het volk in zijn brede lagen nog zeer gehecht is aan het christelijk karakter van de volksschool, hoe verzwakt dat ook was. En daarom komt hij met zijn ontwerp niet in de Tweede Kamer. Een volgend ministerie waagt het een wet in te dienen die rondt „neutraal” onderwijs voorschrijft. Daartegen breekt zoals te verwachten was een storm van protest los. Zelfs de „ethisch-ireni-schen” doen daaraan mee. De overgrote meerderheid van de Kamer is evenwel vóór de wet. Maar dan grijpt de Koning in. Hij verklaart dat hij aan deze wet nooit zijn sanktie zal verlenen. Het ministerie treedt daarop af. Een onoplosbare regeringscrisis dreigt.

Een ogenblik schijnt er gedacht te zijn aan een ministerie waarin aan Groen de portefeuille van onderwijs zou worden toevertrouwd. Maar Willem III wil uiteindelijk toch niet met Groen in zee. En dan redt Groen's vroegere vriend Van Rappard de situatie! Hij schuift de bekende Reveilman Van der Brugghen als kabinetsformateur naar voren. Ondertussen houdt hij zelf de leiding van de gang van zaken in handen! Het kabinet-Van der Brugghen-Van Rappard verklaart bij zijn optreden dat het vasthoudt aan de „gemengde overheidsschool”, de school „waaraan de natie gehecht is”. En het dient kort daarop een wet in waarin bepaald werd dat het onderwijs „neutraal” zal zijn, voor niemand „aanstotelijk”. Maar de oude doelstellingsformule werd daarin vastgehouden! Die werd zelfs positiever!

Het onderwijs zal namelijk moeten dienen „ter bevordering van alle christelijke en maatschappelijke deugden”. Het woord „christelijke” staat nu voorop!

Groen is verbijsterd!

Het gebruik van het woord „christelijke” in dit verband is naar zijn overtuiging „heilig-schennis”. Het is ook rondweg boerenbedrog!

☆☆☆

De behandeling van de onderwijswet van 1857 in de Tweede Kamer vormt één van de hoogtepunten uit onze parlementaire geschiedenis.

De in die dagen veruit dominerende figuren in het parlement, Thorbecke en Groen van Prinsterer, staan dan in volle wapenrusting vierkant tegenover elkaar. En dat in een strijd over wat in beide leven het meest essentiële, het allesbeheersende is. Thorbecke is de geniale, autocratische, hooghartige staatsman in wie het liberalisme van zijn dagen vlees en bloed is geworden. Hij is de man die én als minister én als leider van de oppositie door bekwaamheid en karakter de nederlandse politiek gedurende een kwart-eeuw volkomen beheerst. Groen is, ook als volksvertegenwoordiger, — minister werd hij nooit! — in de eerste plaats belijder van het Evangelie en daarom ook de principiële bestrijder van het destijds oppermachtige liberalisme.

In zijn strijd tegen de onderwijswet van zijn vriend en broeder Van der Brugghen rijst Groen als parlementariër tot ongekende hoogte. Het ging daarin naar zijn innige overtuiging om wat voor het Nederlandse volk van beslissende betekenis was. In geding was immers niet alleen de — reeds uiterst belangrijke! — vraag of de nederlandse jeugd ook in de volksschool een christelijke opvoeding zou ontvangen, maar ook en bovenal om de vraag of de Staat der Nederlanden een christelijke staat zou blijven dan wel zou verworden tot een godsdienstloze, een a-christelijke, zo niet een anti-christelijke.

In zijn felle bewogen oppositie tegen Van Brugghen's wetsontwerp, schittert Groen in al zijn talenten. Zijn kennis van de historie is fenomenaal, verbluffend is zijn meesterschap over de taal, prikkelend zijn vlijmscherpe ironie. Hij wordt gevreemd zowel vanwege zijn nooit kamp gevende debatteerkunst, als om zijn ontzagwekkende geleerdheid. En in en met dat alles betoont hij zich een staatsman in de eminente betekenis van het woord en tegelijk een politicus van grootse stijl.

☆☆☆

In de debatten over de onderwijswet ging het vóór alles over de term „christelijke deugden”. Wat is daarvan de inhoud, de strekking? Hoe wordt dat begrip „christelijke deugden” gevuld? Thorbecke kan deze woorden in de omschrijving van het doel van het volksonderwijs aanvaarden. Want hij is van oordeel dat er van „christendom” in het openbare volksonderwijs wel sprake mag, ja, zelfs moet zijn! Maar alleen van een bepaald soort Christendom! Van een Christendom dat hij omschreef als een „Christendom-boven-geloofsverdeeldheid”. Als daarom in de wet van „christelijke” deugden gesproken wordt kan hij dat alleen aanvaarden als

BIJBELSE RAADGEVINGEN

Inschikkelijk zijn
in ondergeschikte zaken.

Mattheüs 17 : 24-27

Toen de belastingontvangers in Kaper-naum zich bij Petrus vervoegden met de vraag: „Zeg, betaalt je meester de tempelbelasting niet?” — heeft de Heer het eerst Petrus duidelijk ge-van zijn Vader naar goddelijk recht maakt, dat Hij als Zoon in het Huis niet verplicht was de tempelbelasting te betalen.

Maar de Heer betoont zich inschikkelijk.

Hij betaalt, om kwesties te voorkomen en om te laten zien, dat Hij zich nederig stelt onder de door God gewilde ordening van de joodse samenleving.

Hij zegt tot Petrus: „Om de belastingontvangers geen ergernis te geven: ga naar het meer en werp een vislijn uit. Pak de eerste vis die je vangt en als je zijn bek openmaakt, zul je een zilverstuk vinden. Geef ze dat, het is genoeg voor ons beiden.”

Datzelfde recht, om van een bepaald stuk van zijn christelijke vrijheid geen gebruik te maken ter wille van veel grotere belangen; diezelfde wijsheid om in ondergeschikte zaken een bepaald recht niet op de spits te drijven; dat bereid zijn, zelfs om onrecht te dragen (al mogen we dat onrecht wél aan de Here klagen) — treft ons ook meermalen bij de apostel Paulus en bij mannen als Calvijn.

Zulks alles ons tot lering en waarschuwing.

Onze vriendelijkheid (en dat betekent ook onze inschikkelijkheid) moet bij alle mensen bekend zijn. Phill. 4 : 5.

Bilthoven.

B. Telder

die woorden in overeenstemming met zijn idee van het „Christendom” worden geïnterpreteerd.

Hoe deze interpretatie moet zijn heeft Thorbecke in het debat over de onderwijswet, op de bondige en kernachtige wijze waarop hij steeds zijn gedachten formuleerde, zo omschreven: „Opleiding tot christelijke deugden op de gemengde school mag in geen andere zin worden opgevat, dan dat alle leerstellige en dogmatische bestanddelen, alles met één woord wat tot het begrip des Christendoms, van zijn waarheden, van zijn feiten, van zijn geschiedenis behoort, van de gemengde school verwijderd moet blijven.”¹⁾

Groen kant zich fel tegen deze opvatting van „Christendom” en „christelijke deugden”. Die betekent naar zijn overtuiging een radikale misduiding, ja, een vernietiging van het authentieke Christendom, van de christelijke religie, van het Evangelie. En hij is ontzet, ja verpletterd, als hij hoort dat zijn geestverwant, de

Vervolg op pagina 74

¹⁾ Adviezen in de Tweede Kamer der Staten-Generaal van Mr. Groen van Prinsterer, Tweede deel, Utrecht 1857, 276*. Ook de Jood Godefroi verklaarde in de Tweede Kamer in de formule „christelijke deugden” te berusten, met dien verstande evenwel dat hij zich daarbij wilde losmaken „van al die benamingen, waarmede zo in als buiten de Kamer de zaak anders is uitgedrukt dan de wet meebrengt. Dan zie ik niet in het artikel geschreven christelijke zin, christelijke beginsel, christelijk element, christelijk onderwijs, maar dan lees ik daar alleen en niet anders dan opleiding tot christelijke DEUGDEN.” Idem. 275*. Is Godefroi een voorbeeld van „latent christendom”?

M. J. ARNTZEN — BREUKELLEN

De kerkelijke examens

★ Wat de bedoeling niet is

Wat is de zin van de kerkelijke examens?

Waarom moet een kandidaat in de theologie na aan een hogeschool of universiteit een examen te hebben afgelegd, opnieuw een onderzoek ondergaan voor de classis of regionale vergadering, aler hij preekverlof krijgt, en zich beroepbaar mag stellen, en waarom nogmaals zulk een examen, nadat een beroep is aangenomen?

Het is niet te ontkennen, dat kerkelijke examens soms wel eens leken op een herhaling van de wetenschappelijke examina; griekse en hebreeuwse teksten werden gelezen, de dogmatiek werd wel eens op zulk een manier behandeld, dat het ver af stond van het leven des geloofs.

Laten we dadelijk zeggen, zo mag het niet. Men heeft, door op dergelijke wijze te werk te gaan, ook veel vreemde situaties gekregen. Daarover worden talrijke anecdoten verteld. Het is voorgevallen, dat een kandidaat eerst afstudeerde en de doctorsbul haalde, en pas daarna zich beroepbaar wilde stellen. Dus moest hij eerst voor de classis verschijnen. Maar de examinatoren wisten van de theologie minder af dan de kandidaat, die ondervraagd moest worden. Men zegt, dat de kandidaat tevoren met zijn ondervragers afsprak: U vraagt dit, en dan antwoord ik dat. Het werd geheel tevoren uitgestippeld. En zo kwam het kwartier of het half uur vol.

Men zegt ook wel: het kerkelijke examen is praktisch van aard. We moeten zien of de jongeman die zich aandient, preken kan, en wat hij bestudeerd heeft, aan de gemeente kan verkopen. Weet hij een tekst op de juiste manier te verklaren en toe te passen? Kan hij de catechismus preken en catechisatie geven?

Er zit een groot waarheidselement in zulk een redenering. Maar dit na te gaan is toch niet het allereerste doel van het classicaal examen. Preken, evenals catechiseren en pastoraal werk doen, moet ieder nog leren wanneer hij van de hogeschool komt, al krijgt men daar ook in de colleges over de ambtelijke vakken enige oefening. Maar in de praktijk leert men zulke dingen. Gelukkig de jonge predikant, die begint in een gemeente met flinke ouderlingen met ervaring en wijsheid, en nog gelukkiger is hij als hij zich laat adviseren. Het is ook een goede zaak, dacht ik, als men een kandidaat voor hij het ambt aanvaardt, eerst een half jaar of langer „stage” laat lopen onder leiding van een ervaren predikant.

Lang geleden, in de dertiger jaren, met een overvloed van kandidaten die soms jaren op een beroep wachtten, leerde men veel tijdens het rondpreken, of in een periode van hulppredikerschap, dat men uitvoerende, totdat er een vurig begeerd beroep kwam.

Nu volgen de beroepen in de regel vrij snel, en dan kan een oefenperiode wenselijk zijn.

Maar het kerkelijk examen gaat niet uitsluitend en niet allereerst over deze dingen.

★ Waarover dan wel?

Wat de bedoeling is, staat duidelijk in artikel 4 van de Dordtse kerkenorde. De examinatie zal gaan over leer en leven. De classis (of wil men: regio) moet weten dat zij die staan naar de Dienst des Woords de Here en Zijn Woord hartelijk liefhebben, en dat hun leven in overeenstemming is met de heiligheid van het ambt.

Ook artikel 5 van het concept kerkenorde van onze kerken spreekt van een onderzoek aangaande leer en leven.

Het onderzoek over de leer is belangrijk. Toen de D.K.O. werd opgesteld, werden de kerken geteisterd door de arminiaanse twisten. Nu moesten de kerkelijke vergaderingen zich vergewissen of men bij de examens niet met een hele of halve remonstrant te doen had. Dit klemde te meer, omdat de niet gereformeerde denkende kandidaten op de universiteit wel geleerd hadden hun dwaling handig te „verpakken” en alles zo mooi mogelijk voor te stellen.

Er is een bepaling van een synode te Barneveld waarin wij lezen: „Dewijl men bevindt, dat er bijzondere doortraptheid bevonden wordt bij sommigen, die zich tot de kerkdienst aanbieden, en in het examen de rechtzinnigen met dubbelzinnige woorden zoeken te verkleuen (er in te laten lopen) om hetwelk te keren en te weren alle voorzichtigheid van node is, komt de vergadering overeen, dat de classen van nu voortaan in het examineren en aannemen van nieuw aankomende predikanten de respectieve gedeputeerden van deze synode daarbij verzoeken zullen.”

Hier zien we dus, hoe men ertoe gekomen is bij peremptoire examens deputaten van de particuliere synoden op de classisvergadering uit te nodigen om bij het examen te adviseren. Het ging om de leer, om het weren van de dwaling.

Van dit alles is in later tijd soms een caricatuur gemaakt.

Men heeft leerbeslissingen genomen over afgeleide punten van het belijden en kandidaten tot de H. dienst daaraan gebonden. In de veertiger jaren hebben sommige hoogleraren, o.a. Prof. Nauta en Prof. Polman zich zeer beijverd en met vuur verdedigd, dat men deze leerbeslissingen zou handhaven en op de kerkelijke examens daarop zou toezien. De situatie werd nog verergerd, doordat officieel werd verklaard, dat men deze leerbesluiten moest lezen in het licht van een stuk, dat een zeer eenzijdige opvatting had over de verhouding van verbond en verkiezing.

Op deze wijze zijn predikanten die in hart en nieren gereformeerd waren, geschorst en onverdacht gereformeerde kandidaten afgewezen op kerkelijke examens.

Het kan verkeren.

De hoogleraren die zo sterk, met een Jehu's ijver, de schorsingen en weringen verdedigden, verheffen nu in het geheel hun stem niet om hen te weren die op cardinale punten van het gereformeerd belijden afwijken.

Zij hebben wel bezwaren tegen hen, soms ernstige bezwaren, maar over schorsing hoort men nu niet reppen.

★ Iets uit de geschiedenis

Maar men kan ook op een goede manier bij de kerkelijke examens waken tegen het indringen van allerlei dwaling. Zo deed men het in de tijd van de Dordtse synode. Maar ook daarna in de 17e en 18e eeuw hebben de gereformeerde kerken een zware strijd moeten voeren tegen allerlei vervlakking en vooral tegen het rationalisme, de leer, die de rede stelde boven de Schrift. Niet altijd heeft men de dwaling kunnen weren. Vaak hielden overheden de kettters de hand boven het hoofd. Maar af en toe gaven de kerken toch blijk van grote vasthoudendheid aan de belijdenis.

Zo heeft de classis Middelburg in 1693 de z.g. Walcherse artikelen aanvaard.

Het ging in die tijd o.a. over de verhouding van openbaring en rede; over de vraag: moeten wij alleen geloven, wat wij met ons verstand kunnen begrijpen? De cartesische wijsbegeerte had veel invloed op de hogescholen en had ook veel studenten geïnfecteerd.

Daarom spreken de Walcherse artikelen in deze een duidelijke taal en men wilde ook dat de kandidaten over deze dingen aan de tand zouden worden gevoeld. Ook in Zuid-Holland was men, in navolging van de Zeeuwen, waakzaam. Zo werd door de particuliere synode van Zuid-Holland bepaald dat de kandidaten tot de H. dienst gevraagd zou worden of het mogelijk is te zeggen, dat we alleen geloven wat we begrijpen, zonder de H. Schrift eindeloos te verdraaien.

De classis Walcheren en de synode van Zuid-Holland hielden zich bezig met vragen die ook nu brandend actueel zijn. Ook nu gaat het er om, wat de moderne mens van de H. Schrift nog kan aanvaarden. Ook nu wil men de bijbelse boodschap, voor we die aannemen, eerst verifiëren d.w.z. op haar waarheidsgehalte en bruikbaarheid toetsen, zodat b.v. alleen aannemelijk is wat in dienst staat van allerlei evolutionistisch geloof. Men zegt nu wel niet zo duidelijk, dat het verstand de bijbel eerst moet kunnen aannemen, maar er worden toch zeer menselijke maatstaven aangelegd. Dat een mens van nature vijandig staat tegenover Gods Woord en pas door wedergeboorte het koninkrijk van God kan zien, was men toen, evenals nu, blijkbaar vergeten.

Ook was toentertijd in het geding de vraag hoe het stond met de eeuwige generatie. Bracht de Vader van eeuwigheid tot eeuwigheid de Zoon voort of heeft dit alles alleen betrekking op de voorbestemming van Christus als Middelaar? Ook dit is een gewichtige vraag, die later in verband met de barthiaanse theologie weer actueel werd. Ook ging het in de Walcherse artikelen over de toerekening van Adam's zonden en van Christus' gerechtigheid.

En is ook nu niet het plaatsbekledend lijden van Christus „in discussie”?

Wij zouden er stellig niet voor willen pleiten opnieuw die artikelen van 1693 bindend te verklaren, al blijkt uit de lezing, dat veel wat nu als nieuw wordt aangediend in feite helemaal niet zo nieuw is. Maar het is zaak, kandidaten die op de universiteit wellicht veel vreemde theorieën hebben aangehoord over de onfeilbaarheid van de bijbel, over de realiteit van de wonderen in de H.S., over het plaatsvervangend lijden van de Here Jezus en over het werkelijk geschied zijn van de heilsfeiten, ernstig te onderzoeken. Ook andere vragen moeten aan de orde komen.

Het zou zeker geen kwaad kunnen, de kandidaten te vragen naar hun denkbeelden over allerlei ethische vragen, en ook over hun gevoelens ten aanzien van de eis van een christelijke politiek, een christelijke vakbeweging en een christelijke pers. We hoeven zeker niet de eis te stellen op een bepaalde partij te stemmen, een bepaalde krant alleen aan te bevelen, maar men mag wel vragen, dat men de huidige afbraak en verwereldlijking bij veel christelijke verenigingen en partijen ten sterkste afwijst. Zo zijn we toch wel duidelijk genoeg. We hoeven toch geen verdere namen te noemen?

Onze predikanten moeten op dit gebied geen onzeker geluid laten horen, en bij de examens mag men daar zeker op toezien.

In een volgend artikel nog iets meer over de kerkelijke examens met het oog op de vragen van deze tijd.

D. W. L. MILO — VIERHOUTEN

Is uw vrouw ook tevreden?

In aansluiting op de onlangs gepriemde vraag: of u tevreden bent, past nu een tweede vraag. Is uw vrouw ook tevreden? Tevreden met haar deel van de gezinsinkomsten? Tevreden dus met de wijze, waarop ze zichzelf kan zijn?

De schrijfster Emmy Overeem stelde in het Algemeen Handelsblad, dat we niet onze vrouwen alleen de lasten moeten laten dragen, wanneer de tering naar de nering moet worden gezet. Dat is natuurlijk wat overdreven gezegd. Maar ze bedoelde kennelijk: dat we onze vrouwen geen onevenredig deel van de versobering op de schouders moeten leggen. Ze goochelde met gegevens als: „Zolang wij dooie slaapwijken blijven bouwen en een maatschappijstructuur in stand houden, die de taken binnen het gezin op een negentiende-eeuwse manier verdeeld houdt, zullen compensaties nodig zijn; vooral ook als door economische pressie de spanningen binnen het gezin groter worden en de druk op de vrouw dus sterker”.

Verder. „Man en kinderen krijgen straks niet meer zo veel als ze gewerd waren, en er zal vaker nee moeten worden verkocht op consumptieve wensen binnen het gezin. Tegen wie wordt dan gekankerd en waar wordt met de deuren geslagen? Juist”.

„Gemeenschappelijke lasten moeten dus eerlijk worden verdeeld. De vrouw heeft evenveel recht op een uitlaatklep als de overige gezinsleden. De traditionele neiging om zich op te offeren voor man en kroost is hier niet op zijn plaats”.

Alstublieft, dat was dat. Deze schrijfster is zich diep van haar vrouw-zijn bewust en wil dat wel weten ook. Knap is dan ook het slot van haar artikel, waarin ze zegt niet klaar te zijn, maar dat ook haar weer tekort wordt gedaan door ruimtegebrek!

—o—

Toch kunnen we ons van het vraagstuk van het geldgebruik binnen het gezin niet afmaken met een traditionele verwijzing: het zijn ook mensen van God noch Gebod. Wat de niet-christelijke pers aan de orde stelt mocht in de christelijke pers eigenlijk wel zijn opgelost, vindt u niet? Willen christenen in dit postchristelijke tijdperk nog als lichten fungeren, dan moeten ze niet wachten of er licht uit de duis-

ternis tot hen doordringt; beter kunnen zij zelf dat licht in de duistere wereld laten schijnen.

Welnu. Dan komt hier de vraag in tweede versie: is uw vrouw tevreden met haar deel van het gezinsinkomen? Er wordt niet gevraagd: heeft zij een inschikkelijk karakter en vraagt ze weinig of niets voor zichzelf? Maar er wordt gevraagd: kan zij zich ook een beetje redden van haar eigen middelen?

Aan onze kinderen geven wij toch al vroeg wat zakgeld; om hun te leren wat de waarde van geld is. Om bij hen enige zelfstandigheid te kweken in financiële beslissingen. Ook om hen in staat te stellen soms een rouwkoopje te maken — soms iets goeds te doen voor een ander. Weet u nog van uw eerste zelfverdiende centjes? Weet u nog hoe uw zakgeld werd besteed? Hoe daar een karakter openbaar werd: alleen door het neertellen van uw bloedeigen geldje? Hoe u zich vóelde?

Welnu. Het mag dan overdreven zijn om, bij komende versobering, als eerste de vrouw te laten kermen. Aan de andere kant is de vraag zelf wel gewettigd: moet de versobering dan eerst, of alleen, op de vrouw neerkomen? Antwoord: nee die versobering moet gelijkelijk worden gedeeld door het hele gezin. Uiteraard. Maar dan is het vandaag wel tijd om na te gaan: kan op het inkomen van Moeder eigenlijk wel bezuinigd worden? Hád zij eigenlijk wel enig inkomen?

—o—

Dat zijn gemene vraagjes. Ik voel me schuldig tegenover die beste broeders, die nu al naar hun ballpoint grijpen. Niet schieten, heren. Ik voel me een tikje de verrader van hun mannelijke geheimpjes; evenzeer de onbetaalde advocaat van onze lieve zusters, die dit alles al veel eerder onder woorden hadden willen zien brengen. Toch — spaar uw postzegels (veel kleintjes maken een grote bos bloemen voor uw vrouw) en luister nog even verder.

Twee en zestig procent van de engelse vrouwen weet niet eens wat haar mannen verdienen. Laten we hopen dat 62% der nederlandse huisvrouwen beter op de hoogte is. Want hoe kunnen ze economisch werken, wanneer ze niet eens de grenzen van haar economisch arbeidsveld overzien?

U zult zeggen: bij ons is het hele inkomen voor moeder-de-vrouw. Jawel, een doodoener. Als dat waar was heeft ze ook alle bestedingszorgen helemaal alleen. Dan kwam vaderman er met zijn zakcentje gemakkelijk van af: hij het werk — en zij de zorgen. Maar zo is het waarschijnlijk niet. Als regel houdt de man de grote uitgaven (huur, aflossing, electra, telefoon en zo) voor zijn rekening; moeder krijgt een bedrag, waaruit ze de huishoudgelden moet putten; en wat daar tussen in zit blijft in vaders broekzak hangen. Maar betekent dit, dat moeder haar „speldegeld” op het eten en de andere huishoudelijke uitgaven moet afknippen? Dan voelt ze zich zoiets als de dief in eigen huis!

—o—

Een vrouw, die zichzelf wil zijn, zal toch over enige middelen moeten

C. P. PLOOY - EDE

De brief van Jakobus

Tweeërlei begeerte
(3 : 13-4 : 10)

Wie dit stuk van de brief van Jakobus aandachtig doorleest, wordt getroffen door de tegenstelling: *Gij begeert* (vers 2) en *God begeert* (vers 5).

Dat lag bij de lezers van deze brief kennelijk niet in één lijn: wat zij begeren en wat Góð begeert.

Hún begeerten leiden tot naijver, strijd, elkaar het licht in de ogen niet gunnen, vriendschap met de wereld. Ze begeren n.l. wat de wereld ook begeert.

God begeert ook. En ook met ja-

loersheid. Maar met heilige ja-loersheid. Hij begeert „de geest, die Hij in ons doet wonen”. Daar heeft Hij recht op. En Hij wil niet, dat die geest, die Hij in ons doet wonen, uitgaat naar de wereld, die zich van Hem afkeert. Als ónze begeerten en Gods begeerte zo vierkant tegenover elkaar komen te staan, kunnen we ook niet meer bidden, zoals het behoort. (2 en 3)

Is dat niet een grote kwaal van onze tijd? Dat we niet meer kunnen *bidden*? Geen wonder: vriendschap met de wereld = vijandschap tegen God.

Onderwerpt u dan weer aan Hem,

en weersta de duivel. En doe het niet andersom.

Nader tot God en Hij zal weer tot u naderen.

Reinig uw handen en zuivert uw harten, zodat ge niet meer innerlijk gespleten leeft, maar met ps. 27 : 4 kunt zeggen: één ding heb ik begeerd en dat zal ik zoeken... (Verg. Luk. 10 : 42.)

Dan leren we weer bidden. Niet: HERE, die en dat begeren wij... Maar: HERE, wat begeert Gij? Vernedert u voor de Heer, en Hij zal u verhoren en verhogen, door u te schenken „des te grotere genade”. (6a)

Na deze grote lijn nu de details. Let op het contrast tussen 3 : 18 en 4 : 1. Tweemaal „vrede” tegenover tweemaal „strijd”. 3 : 18 is als volgt weer te geven: „Waar vrede heerst worden recht en gerechtigheid gezaaid, en de vrede-stichters zullen die oogsten”. (Vergelijk Matth. 5 : 9a)

Zo mag en kan het zijn in de gemeente. Maar 4 : 1 geeft het beeld van de *werkelijkheid*. Vanwaar? Niet van bóven (3 : 15), maar van binnenuit. Eigen begeerten en hartstochten. (1 : 14, 1 Petr. 2 : 11)

Als ge niet hebt wat je begeert, wordt ge moorddadig en naijverig op de ander, die het wel heeft, maar ge verkrijgt er niets mee.

Dan gaat ge vechten en strijden, maar ge wint er niets mee, ... omdat ge niet bidt. Nu ja, ge bidt misschien wel, maar ge ontvangt niet... omdat ge verkeerd bidt, want ge bidt alleen maar om uw begeerten te bevredigen. (2 en 3) Dat is het gebed der overspeligen. (4) Huiveringwekkende aanduiding van een bepaalde gebedspraktijk: het gebed der overspeligen. (De grondtekst heeft hier de vrouwelijke vorm: overspeelster; Israël heet in het verbond de vrouw van Jahwe, en de gemeente is de bruid van Christus). Wie een vriend van de wereld wordt verloochent zijn (haar) band aan de HERE en aan Christus, en maakt zich schuldig aan trouweloosheid. (4)

Vers 5 is een moeilijk vers. „Niemand komt er uit”, zegt prof. Jager ervan. Jakobus verwijst naar een Schriftwoord, dat we naar de letter niet terug kunnen vinden. Verder is het de vraag of God het verzwegen onderwerp is van de zin of de geest (of de Geest); en

beschikken, hoe bescheiden ook. Ze zal voor haar ontwikkeling moeten zorgen door enkele zelfgekozen abonnementen. Ze zal eens een cursus willen volgen. Lid zijn van een vrouwenvereniging, een excursie mee kunnen maken, een kapper en een opknappertje kunnen betalen. En als ze dan eens graag iets voor haar zelf wil hebben? Moet ze dat niet zelf kunnen kopen?

Vandaag kunnen veel vrouwen een eigen baan hebben: eigen inkomsten verwerven in thuiswerk of in een gedeeltelijke baan buitenshuis. Daar is het probleem al een stuk teruggebracht; want de vraag luidt nu: kan ze haar zelfverdiende loon helemaal houden (na haar deel aan de fiscus te hebben afgedragen) of helpt ze mee het gezin te onderhouden? En het antwoord op die vraag helpt ze zelf geven.

Maar in die gezinnen, waar moeder-de-vrouw geen baantje kan hebben, dat haar inkomsten verschaft? Waar koopt ze dan haar benodigde kleinigheden van? Zelfs onze vroegere ridders (nu ja... ridders) waren zo ridderlijk, dat ze hun ega's enig „speldegeld” toevertrouwden: een kleinigheid, als beloning dat ze haar gewaden zelf wrochten. Maar de job, die algemeen als het moeilijkste beroep ter wereld geldt, die van huisvrouw namelijk, hoe wordt die eigenlijk gehonoreerd?

U zult zeggen: moeder-de-vrouw is onbetaalbaar. Accoord. Toch... begint u maar vast met betalen, dan ziet u straks wel, in hoever u niet aan uw verplichtingen kunt voldoen. En als u daar nooit over nagedacht hebt — doe het dan nu eens: als moeder-de-vrouw morgen zou uitvallen, wat kost u het huishouden dan meer? Huishoudsters werken niet voor niets. En meestal niet zonder hulp voor het ruwe werk. En dan de sociale lasten. En de vrije dagen. En de rest. Nee, dan kunt u beter gauw een ruim inkomen voor moeder-de-vrouw uittrekken en haar op de been houden.

Wanneer Emmy Overeem spreekt over negentiende-eeuwse taakverdeling in het gezin, dan bedoelt ze kennelijk: vader voor het werk en het uitgaan — moeder voor het krijgen en opvoeden van veertien kinderen. Dat is natuurlijk een verdeling; zij het geen billijke en dies geen aanvaardbare. Die onbillijkheid viel niet zo zeer op, toen moeder met veertien kinderen de handen vol had. Maar met de huidige twee kinderen zit ze al gauw met lege handen. Dan is de onbillijkheid onontkoombaar. In jagerskringen doet — wanneer de heren na een zware jachtdag gezellig dineren — de uitspraak opgeld: als we niet zulke zuinige huisvrouwen hadden, konden wij het niet zo lekker over de balk gooien!

Daarmee is spelenderwijze uitgesproken: dat onze vrouwen dezelfde rechten op een deel van de gezinsinkomsten hebben als wij mannen. Dat ze een extraatje, een erfenisje, voor zichzelf mogen houden. De vrouw liep vroeger een halve stap achter de man aan; in Zeeland, Staphorst en op Urk schijnt dat nog voor te komen. Maar dat kan geacht worden verleden tijd te zijn. Als we even indutten loopt de vrouw een halve pas voor ons uit. Wacht even... doet ze dat al niet? Ze is er trouwens pienter genoeg voor, ons onze beslissingen te laten nemen. (Vandaar waarschijnlijk, dat steeds meer kerken aan de vrouw hetzelfde actieve stemrecht verlenen, dat de mannen eeuwenlang voor

henzelf reserveerden. Het wachten is nu nog op het passieve stemrecht.)

—o—

En zo is dat met de eigen inkomsten. Geven we onze vrouwen haar deel, dan profiteren wij daar zelf in hoge mate van: onze vrouwen zijn tevreden en zijn daarmee nog meer waard dan toch al. Onthouden we haar daarentegen haar deel, dan komt dat op ons eigen hoofd terug: ze zijn chagrijnig als ze telkens haar hand moeten ophouden — of voelen zich gedwongen aan „spaarzegels” en andere kruimeldiefstallen haar zakgeld te bemachtigen.

De psychologie leert ons trouwens (maar wat hier verder volgt is alleen voor mannen): dat de ziekelijke koopzucht een soort compensatie voor de vrouw betekent. Verwaarloosde vrouwen kopen meer goederen, tegen duurder prijzen, dan tevreden vrouwen. Een duitse enquête wees uit: dat vrouwen zich niet slechts troosten met het doen van inkopen, maar dat ze hierin ook wraak nemen op haar mannen, die haar emotioneel verwaarlozen.

Ook hier gaat Salomo's wijsheid op: dat je iemand tekort kunt doen en daar zelf schade van lijdt; of mild kunt geven en daar wel bij vaart.

Lemuel zei het nog veel schoner, in Spreuken 31. Dat is de lofzang op de degelijke huisvrouw. Tussen haakjes, mannen broeders, een tip onder ons: leest u dat hoofdstuk maar aan tafel op de verjaardag van uw vrouw; het zal haar geen kwaad doen.

De waarde van de degelijke huisvrouw is ver boven die van robijnen. Het hart van haar man vertrouwt op haar. Daarom ontbreekt hem niets. Zij doet hem immers goed en geen kwaad, al de jaren van haar leven.

Zij zoekt wol en vlas en werkt met vaardige handen. Ze is als de koopvaardischepen: ze laat haar spijs van verre komen. Ze staat op als het nog nacht is en haar lampje brandt nog, wanneer ieder naar bed gaat.

Ze denkt over een akker... en ze krijgt hem ook. Van de opbrengst van haar handen plant ze een wijngaard: ze brengt haar huis vol weelde. Ze omgordt haar lendenen met kracht en ze versterkt haar armen. Ze steekt haar hand uit naar de weversspool en haar handen vatten het spinnewiel.

Ze bemerkt dat haar koophandel gedijt... jawel, een goede huisvrouw weet van zaken doen. Je kunt haar om een boodschap sturen.

Ze breidt haar hand uit tot de ellendige en steekt haar handen uit naar de nooddrufte... jawel, ze zorgt ook buitenshuis.

Ze maakt tapijten; haar kleding is fijn linnen en purper. Ze maakt lijnwaad en verkoopt het. Ze levert de koopman geborduurde gordels.

En daarom — zegt Lemuel — „geef haar van de vrucht van haar handen”.

HULP BIJ BIJBELSTUDIE

in verband daarmee: gaat het hier om Zijn jaloersheid (in goede zin) of om de onze (in verkeerde zin)? In aansluiting aan de St.Vert. en de Kanttekeningen gaf Holwerda de vertaling: „Maar heeft de Geest, die Hij in ons wonen deed, lust tot afgunst? Integendeel, Hij bewerkt een grotere mate van welwillendheid”. Maar Jager sluit zich bij de N.V. aan als hij als volgt weergeeft: „De HERE is een jaloers God (zie 2e gebod), die verlangt naar de geest, die Hij in ons deed wonen”. Ons inziens past deze weergave ook het beste in het verband van Jak. 4.

Het citaat uit vers 6b is wel terug te vinden: Spr. 3 : 34. Verg. ook 1 Petr. 5 : 5; Luk. 1 : 52; 14 : 14; 18 : 14; Matth. 23 : 12.

Vers 8: nadert tot God en Hij zal tot u naderen. Moet het niet andersom zijn: dat wij pas tot Hem naderen als Hij tot ons nadert? Verg. echter 2 Kron. 15 : 2; Zach. 1 : 3; Mal. 3 : 7. De HERE is en blijft toch de eerste in zijn roepen: nadert tot Mij!

Zie voor „rein van handen”: Job 17 : 9, 22 : 30; 1 Tim. 2 : 8. Cultische uitdrukking, maar gezien het „zuiver van hart” geen vormendienst. Ook zal de zuiverheid van hart uitkomen in reinheid van handen.

Zie voor dezelfde combinatie: Ps. 24 : 4.

Het staat tegenover het „innerlijk verdeeld zijn”. Zie 1 : 8; 2 : 18, 19; 3 : 9-12. De gespletenheid van „innerlijk”—„uiterlijk”, geloof—daad, belijden—beleven... ontbreekt in een „rein hart”, zie Matth. 5 : 8. Zalig de reinen van hart, niet omdat ze zondeloos zouden zijn, maar vanwege „de overeenstemming tussen innerlijke beleving en uiterlijke openbaring”

(H. N. Ridderbos, K.V.)

Met de kracht van een o.t. profet roept Jakobus op tot verootmoediging. (9) Ook hier klinkt het geluid door van de Zaligsprekingen: zalig die treuren. Matth. 5 : 4. (Stel uzelf de opgave eens om door heel deze brief heen het geluid van de Zaligsprekingen op te vangen!) Verg. ook Luk. 6 : 25; Jes. 61 : 3.

Met vers 10 keert Jakobus weer terug tot vers 6, en sluit zich de ring van zijn bewogen, profetisch vermaan.

„Vernedert u voor de Here” — zie Jes. 66 : 2; Matth. 5 : 3.

„En Hij zal u verhogen” — zie Ps. 75 : 7, 8. De „verhoging” schuilt nú reeds in de „des te grotere genade” van vers 6e, in de „kroon des levens” van 1 : 12 straks, als de Here komt, 5 : 8.

Boven dit stuk uit de brief schreven we: „Tweeërlei begeerte”. Het is niet goed als onze begeerten strijden met Gods begeerte. (vers 2 en 5) Het wordt pas goed, als onze begeerten in één lijn komen te liggen met Gods begeerte.

Laat ons dan ook voor ons begeerten leren van de wijze waarop

God begeert. Vers 5-6 spreken n.l. van Hem die niet alleen *begeert* maar ook *geeft*. Wij kunnen Gods begeerten pas vervullen als we leven van Zijn geven. Dan zal ons leven, met God en met onze naasten, niet opgaan in „begeerten”, maar dan zullen we van God ook leren om te *geven*. Zoals dat in elk goed huwelijk samengaat: het wederzijds geven en begeren, begeren en geven, — zo ook in het verbondsleven met de HERE. De „trouweloze overspeelster” (4) weet alleen maar van uitleven van eigen begeerten. De trouwe echt- en bondgenoot weet ook en vooral van geven. Zo worden de verhoudingen gesaneerd in het leven van de bruid van Christus, en het bondsvolk des HEREN. (Zie S. Wouters, Louter Vreugde, p. 188-190).

Vervolg van pagina 70

„Het Evangelie”

antirevolutionair Van der Brugghen Thorbecke's interpretatie van de term „christelijke deugden” tot de zijne maakt! Van der Brugghen verklaarde letterlijk: „Ik meen dat die verklaring (die van Thorbecke - C.V.) juist en dat zij duidelijk is. Dat het alzo zij, vordert de Grondwet en dit vordert de rechtvaardigheid. Allen, Protestanten, Rooms-katholieken en Israëlieten, kunnen met recht vorderen dat aan hun kinderen niets wordt meegedeeld, dat kwetsend, dat strijdig is met ieders (iemand's?) godsdienstige overtuigingen, en daartoe behoort alles wat tot het begrip van het Christendom, van het begin tot het einde behoort.”²⁾

★ ★ ★

In een grote en briljante redevoering, gehouden op 7 juli 1857, besteedde Groen de ideeën van Thorbecke over Christendom en christelijke deugden. Daarin zette hij voor een ademloos luisterende Kamer uiteen wat het Christendom volgens het Evangelie der Schriften is.

Evenals Thorbecke, zo sprak hij, vraag ook ik: „Wat is het christendom?”

Die vraag beantwoordend wil Groen het niet hebben over een „individuele” beschouwing. Hij zal niet vervallen in het euvel dat Thorbecke in zijn rede signaleerde, namelijk dat men het Christendom verwacht met het eigen kerkgenootschap. Groen wil daarbij óók spreken van een Christendom **boven** alle kerkelijke gemeenschappen. Maar dan zo dat het **in** iedere kerkelijke gemeenschap afdaalt, zich daarin belichaamt, en in alle verscheidenheid zijn identiteit, zijn authenticiteit, zijn „eenzelvigheid” behoudt en vertoont. Ik bedoel, aldus Groen, „het positieve, historische Christendom, niet aan enig kerkgenootschap eigen, maar aan alle christelijke kerkgenootschappen gemeen; een leerstellig Christendom in de onafscheidelijkheid van dogma, historie, en moraal, zodat elk feit een leerstuk in zich bevat en elk leerstuk in een voorschrift zich ontwikkelt, en ieder leerstuk wijst op het grote feit, waaruit dogma en zedeleer ontspruit; het zaligmakende feit; het feit ener zaligmakende genade die onderwijst.”³⁾ Groen zal geen theologische kwesties in de Tweede Kamer behandelen. Maar omdat tweeërlei opvatting omtrent het Christendom ter sprake gekomen is, is het noodzakelijk dat hij enkele bijbelse uitdrukkingen gebruikt. Er is met name één uitdrukking die beslist dient genoemd te worden omdat daarin de sleutel moet worden gezocht ter beoordeling

²⁾ Idem, 276*.

³⁾ Bavinck sprak van Christendom in de geloofsverdeeldheid, Kuyper van Christendom onder de geloofsverdeeldheid. Zie mijn Volk van God, 155/6.

van de gehele strijd over de nieuwe onderwijswet, over de tweeërlei opvatting van het Christendom en over het gehalte van een christelijke volksopvoeding. **En dat woord is HET KRUIS!** „Het leerstellige, historische, positieve Christendom”, — zo houdt Groen de Kamer voor — „het licht waarvan elke kerkelijke belijdenis, voor zo ver een Kerk christelijke Kerk mag worden genoemd, een straal is, het Christendom dat aan alle kerkgenootschappen gemeen is, heeft tot middelpunt: **het Kruis**. In dat éne woord is de ganse leer, die de Christen beide in leven en sterven rust geeft, de leer van zonde, verlossing en dankbaarheid vervat. Neem het Kruis weg, gelijk dat geschiedt in een school voor Israëliet en Christen, dan valt, naar mijn beschouwing (zo exclusief ben ik) het Christendom weg.”

En als dat Kruis wegvalt, valt niet alleen het Christendom als verzoening, vergeving, bevrijding van schuld weg, neen ook de christelijke ethiek, het christelijke leven en dus ook de „christelijke deugden”, worden dan een onmogelijkheid. Met algehele instemming citeert Groen in dit verband het woord van Vinet: „De kiem van de gehele moraal, van de gehele ethiek, ligt in het schuldaitdelgend offer van het vlekkeloos Lam; het middelpunt waaruit voor het leven van de mens een richtsnoer ontleend wordt is het Kruis, waar aan de eisen van recht en barmhartigheid over en weer voldaan is. In de overdenking en analyse van dit feit is de gehele ethiek begrepen.” Groen besluit zijn uiteenzettingen over deze levenskwestie van Kerk, Staat en school aldus: „Zo is het, wij prediken Christus, de Gekruisigde, de Joden een ergernis en de Grieken een dwaasheid; Christus, de kracht Gods en de wijsheid Gods; voor de Israëliet en de Griek de rots der ergernis en de steen des aanstoots; voor de Christen het fundament en de steen die ten hoofd des hoeks gelegd is. Hier ligt een onoverkomelijke kloof. En waarom zijn wij, in dit opzicht **exclusief**? Omdat, zodra wij ophouden exclusief te zijn, wij worden **geabsorbeerd**; omdat hier een vraag is, in de meest verheven zin van het woord, over leven en dood; omdat, waar het Kruis ontvalt het Christendom zich oplost in een algemene godsdienst, die, ook met de naam van Christendom versierd, de naam verdient van **een dor en droog deïsme**... Neem dit éne woord **het Kruis** weg, en wat blijft er, in onze schatting? Rationalisme, neologie, **ongeloof**.”⁴⁾

★ ★ ★

Zo beleed Groen het evangelie van het Kruis als de essentie van „het Christendom”.

Toen ondanks zijn verzet de onderwijswet van Van der Brugghen toch werd aangenomen, stond Groen onmiddellijk van zijn plaats op en verliet hij de zaal, een brief aan de Voorzitter der Tweede Kamer achterlatend waarin hij belankte als lid van de Volksvertegenwoordiging.

„Een rilling gaat door de Kamer, gaat ook door het land.”

„Wat wij hier op het ogenblik meemaken”, zegt Groen over wat door de aanneming van de wet geschiedde, „is het meest beslis-

⁴⁾ Idem, 268/9*.

sende moment in ons staatkundig bestaan sinds eeuwen, ingrijpende dan wat in 1795 of in 1848 is voorgevallen. De christelijke staat wordt verlaten, de geseculariseerde, straks de humanistische staat ingevoerd. De gevolgen daarvan zullen ernstig zijn, misschien niet aanstonds, maar zeker op de duur. Het Nederlandse volk wordt aan verderfelijke invloeden prijs gegeven.”⁵⁾

Was Groen toen hij deze woorden neerschreef niet ten volle een profeet?

★ ★ ★

Zo beleed Groen zijn geloof, zijn geloof in het Evangelie van het kruis van Jezus Christus!

Hij deed dat als volksvertegenwoordiger, als vertegenwoordiger van het **gehele** volk — wie besefte dieper dan hij dat een lid van de Tweede Kamer vertegenwoordiger van heel het volk is en wat als zodanig zijn roeping is? — ten overstaan van de Regering.

„Een gesloten deur... een open venster.”:
de zorg voor de geestelijk gehandicapte naaste.

GODS WIL

Christenen gaan ervan uit, dat alles uit Gods hand komt.

Alles wordt in 's mensen hand gelegd.

Wanneer een geestelijk gehandicapte wordt geboren, moeten we daar dan ook Gods hand in zien? Was het Zijn wil dit kind geboren te laten worden? „Geen ding gebeurt bij geval” staat er in de Bijbel. Alles is de wil van God, en gebeurt volgens Zijn wil. Is ook dit de wil van God?

Heeft God toen hij de schepping volmaakte, de bedoeling gehad in latere tijden geestelijk gehandicapten het licht te doen zien? En wanneer men God niet aansprakelijk stelt of wil stellen voor de geboorte van dit kind, wie moet dan aansprakelijk worden gesteld?

Het kind zelf, of de ouders? Nadrukkelijk wordt in de Bijbel in Johannes 9:3 gesteld door Jezus, naar aanleiding van de vraag wie of er schuldig was aan het feit dat een man „blindgeboren” was, dat „noch deze, noch zijn ouders hebben gezondigd”, maar „dat de werken Gods in hem onenbaar moesten worden”.

Hieruit blijkt mijns inziens dat door niemand met de vinger naar de ander gewezen mag worden om bij de ander de schuld te kunnen ontdekken. maar dat ons slechts verootmoediging past, waardoor bevrijding en verzoening kan komen. Van de heerschappij die wij op aarde mochten hebben, is door ons allen immers niets gemaakt.

Dat is al begonnen toen wij God niet gehoorzaamden; kort na de schepping. Die schuld drukt op ons allen. Maar gelukkig heeft God ons een nieuwe schepping beloofd.

Dat er een geestelijk gehandicapt kind is geboren, is wel iets dat

Hij deed dat vooral ook als „leader” van de antirevolutionaire of christelijk-historische partij. In die kwaliteit verkondigde hij zo wat van die partij het fundament, het hart, kortom het één en het al is en móet zijn.

En daarom moet met alle nadruk gezegd worden dat men bij het spreken van „evangelische inspiratie” deze belijdenis van Groen van Prinsterer elimineert of verwaagt de antirevolutionaire of christelijk-historische richting is ondergegaan en het opheffen van deze term heiligschennis en boerenbedrog is.

Groen's belijdenis van het Evangelie is misschien veel meer dan ooit aktueel!

⁵⁾ Voor de strijd over de onderwijswet van 1857 zie men: Groen van Prinsterer, **Hoe de onderwijswet van 1857 tot stand kwam**; A. Goslinga, **Het conflict Groen—Van der Brugghen**, in: **Christendom en Historie**, Amsterdam 1925, en H. W. J. Mulder, **Groen van Prinsterer, staatsman en profeet**, 83-91.

van God komt, maar we mogen erbij bedenken dat God machtig genoeg is om alles ten goede te keren. Zonder Zijn wil gebeurt er niets; Hij kan echter nog maken, dat het leed van iemand tot zegen kan worden.

Dit kan ons tot troost zijn. Wanneer de ouders accepteren dat van Gods hand hun deze opdracht, dit kind, werd toevertrouwd, dat weliswaar anders is dan anderen, waardoor ze een haast grotere verantwoordelijkheid op zich voelen rusten, dan kan er in hun hart een vrede dalen, die alle verstand maar ook alle gebrek aan verstand te boven gaat!

Het hoeft dan niet meer zo te zijn, dat ze zich vastklampen aan alle vage hoop die ze hebben, dat hun kind door medicijnen nog gezond kan worden, en waarvan ze in hun hart weten, dat er geen heil van te verwachten is.

Wanneer ze de vrede in hun hart voelen, weten ze ook, dat, als er hoop zou zijn, als God iets anders met hun kind voor zou hebben, Hij dan ook maar een enkel woord nodig zou hebben om het kind weer gezond te maken. Daarbij mogen ze dan denken aan het voorbeeld van de knecht van de hoofdman te Kapernaüm: „Spreek slechts één woord, Heer, en mijn knecht zal genezen zijn!”

★ Pastorale zorg in en vanuit de kerk

Behalve het feit, dat de pastor in gezinnen nog te weinig naar deze woorden uit de Schrift verwijst, komt de vraag naar voren hoe de geestelijke gehandicapte met zijn ouders wordt opgevangen in de kerk; op welke manier krijgen zij hun rechtmatige plaats in de kerkelijke gemeenschap?

Het is waar, wat Dr. Okke Jager eens zei:

„In psalm 116:6 staat, dat „de Here de eenvoudigen bewaart.” Maar Hij doet dat niet buiten ons om. Wij weten wat ons te doen staat, als wij elk „zorgenkind” zien als een kind van die Vader wiens zorgkinderen wij zelf zijn.”

Wanneer deze woorden gehoord worden, is het mijns inziens plotseling of er een venster wordt opgedaan, dat uitzicht biedt op goede toekomstmogelijkheden!

Wanneer we immers zelf ook zorgkinderen zijn, die onder de hoede van de Vader veilig geboren zijn, dan wordt alles zo'n stuk gemakkelijker!

Dan kunnen de mensen in de kerkelijke gemeenschap hun handen openen naar de geestelijk gehandicapte toe, waardoor ze samen verder kunnen gaan naar een gezamenlijke toekomst, die God alleen weet: Wat is er dan een mogelijkheid geschapen om uitzicht op een blijde toekomst te hebben!

Als er ergens een plaats is, om gelijkwaardig te zijn, zou dat immers in de kerk moeten zijn! Geestelijk gehandicapten kunnen ervan genieten als ze belangstelling van anderen voor hun leven ervaren.

Zij hebben, net als anderen, behoefte aan contacten, in de maatschappij, maar ook in de kerk. De raakvlakken tussen hen en anderen zijn niet gecompliceerd, maar wel menselijk.

Wanneer het gebrek van de geestelijk gehandicapte de ander verdriet zal doen, moet degene die dit ervaart, proberen dit naast zich neer te leggen en zich indenken in wat voor een wereld de andere mens leeft.

De gezonde mens moet proberen de ander in die „andere” wereld te ontmoeten. Iedereen heeft in zijn eigen wereld een eigen identiteit.

De gezonde mens zou zich kunnen afvragen wat de ander interesseert, waar zijn belangstelling naar uit gaat.

Dan is er een contactmogelijkheid geschapen, om elkaar als mensen te ontmoeten, die samen in een zelfde wereld wonen, in een zelfde kerk zitten.

Elk mens heeft de vraag in zich: Wie ben jij, wie ben ik, waar zijn wij?

En in die ontmoeting komt iets van een antwoord, van zin en betekenis.

De geestelijk gehandicapte kan hierdoor het gevoel krijgen in de kerkelijke gemeenschap gelijkwaardig aan de anderen te zijn.

★ Maar helaas... niet altijd nog, — al ben ik ontzaglijk verheugd over de huidige snelle ontwikkelingen in de kerken in verband met aangepaste kerkdiensten (waar ik op terug kom) — komt de kerk klaar met deze opdracht van gelijkheid.

Niet alleen in de alledaagse situaties, maar ook in de verkondiging van het Woord.

Pastorale zorg heeft immers te maken met de verkondiging en het gehoorzamen van „God die bestaat”. Die ons bij name kent, Die bij ons wonen wil, en Die is, waar er twee vergaderd zijn in Zijn naam. Wordt de geestelijk gehandicapte dan nog niet als gelijkwaardig behandeld?

Sommige mensen en kerken zijn bang, dat het geloof van de geestelijk gehandicapte misschien niet voldoende is, waardoor ze op hem

De 'Hulp bij de Bijbelstudie' over De profeet Jona is verschenen!

Het tweede deeltje van de 'Hulp bij de Bijbelstudie' „De profeet Jona” van de hand van Prof. C. Veenhof is verschenen. We wijzen er op dat we velen die het eerste deeltje bestelden moesten teleurstellen, het was na het verschijnen onmiddellijk uitverkocht. Een herdruk voor deze prijs is niet mogelijk.

Bestellingen dienen uitsluitend te geschieden op gironr 575663 t.n.v. G. de Kruijf, Troelstralaan 252, Utrecht. De prijs is: per 1 ex. f 1,75; 5 ex. f 7,50; 10 ex. f 14,—; 20 ex. f 27,—. Elke 10 meer f 13,50.

menen te moeten neerkijken, of hem niet de speciale, individuele zorg en 't vriendschapsbetoon geven, die door de geestelijk gehandicapte echter wel wordt verwacht! Vol vertrouwen opent hij zijn hand naar de ander... Zou iemand dat vertrouwen willen beschamen?

Eigenlijk zouden alle „gewone” kerkdiensten wat minder „gewoon” moeten worden; wat minder strak volgens de lijnen die al jaren zijn vastgehouden. Waarom kunnen de pastors niet regelmatig aandacht geven in hun diensten aan de kinderen, en aan hen, die „gelijk zijn aan de kinderen”, namelijk de geestelijk gehandicapten? Dan zouden ook zij het gevoel krijgen dat ze echt bij de gemeenschap horen.

Laten wij hen toch niet in een isolement plaatsen, hen niet als een last beschouwen, maar hen onze liefde en zorg geven, die normaal, vanzelfsprekend zou moeten zijn. Zó vanzelfsprekend, dat de zorg voor de geestelijk gehandicapte geen last is, maar een opdracht, omdat het je broeder is, waarvoor gezorgd moet worden;

de mede-metgezel op de reis door het leven:

„Ik draag mijn broeder”

Op 't steile pad ontmoet ik een klein meisje dat droeg haar broertje op haar smalle rug. „Wel”, zei ik, „kind, je draagt een zware last”. Maar met verwond'ring kijkt het meisje op en zegt een simpel woord: „Ik draag geen last, ik draag mijn kleine broer”.

Een vlam, een opdracht; diep hebben die woorden zich vastgezet in mijn herinnering. En altijd als de nood van mensen mij bezwaart en als een last mijn moed wil roven, vermaant het kleine meisje mij en troost: „Je draagt een last, je draagt je broeder”.

TINEKE VERBURG
Haarlem

INGEZONDEN

FANCY-FAIR VOOR DOKTER RIETKERK IN ETHIOPIË

Zaterdagmiddag en avond 9 maart aanstaande wordt in gebouw Rehoboth (achter de Hervormde Kerk aan de Heereweg) in Lisse een grote fancy-fair gehouden ten bate van het zendings- en medisch werk van dokter Greet Rietkerk uit Lisse. Zoals velen uwer bekend, is Greet Rietkerk als arts verbonden aan het zendingshospitaal in de plaats Ghinda Eritrea in het noorden van Ethiopië. Vorig jaar is mede dank zij de televisie-actie van de EO een volkswagenbus bijeengebracht, die dienst gaat doen als mobiele kliniek. Deze mobiele kliniek is inmiddels in Ethiopië aangekomen. Binnenkort zal met het werk kunnen worden gestart. Het is de bedoeling dat Greet en haar collega-verpleegster Sandra zich gaan toeleggen op het poliklinisch werk in de afgelegen dorpen rond het hospitaal in Ghinda. Met de mobiele kliniek zoeken zij de mensen op. Naast het medische werk zullen zij ook voedingsvoorlichting en preventieve lessen gaan geven. Door dit werk hebben zij tevens de gelegenheid de mensen van het Evangelie te vertellen. Nu het werk met de mobiele kliniek gaat starten zal er geld nodig zijn voor de exploitatie van de bus. Om hiervoor geld bijeen te zame-

len zal zaterdag 9 maart in Lisse een fancy-fair worden gehouden. Als u nog goederen in te leveren hebt voor deze fancy-fair dan stellen wij dit zeer op prijs. U kunt de spullen brengen bij de fam. Rietkerk, Gladiolenstraat 56 te Lisse. Of als U even belt naar 02521-12140, dan worden de spullen bij U thuis gehaald.

U bent van harte welkom op zaterdag 9 maart van 4 uur 's middags tot 11 uur 's avonds.

Een „Persvereniging”

Zoals ik vorige week schreef was ik in een bepaald opzicht blij met mijn ontslag als redacteur van De Reformatie. In de eerste plaats omdat het werken daaraan mij gedurende de jaren 1952-'56 veel ellende veroorzaakte. Maar ook omdat mijn eerste taak, vooral ook na het sterfen van Schilder, alle tijd en krachten vergde.

Een christen gaat evenwel niet altijd de weg op waaraan hij de voorkeur geeft. Zelfs meestal niet!

Na de misere met De Reformatie werd er van allerlei kant op aangedrongen dat er een nieuw weekblad zou worden uitgegeven waarin het werk van De Reformatie, zoals dat onder de ontslagen redactie was verricht, zou worden voortgezet.

Nu ik hierover schrijf denk ik vooral aan twee broeders zonder wie het nooit tot een uitgave van „Opbouw” zou gekomen zijn. Ik bedoel P. Groen en Jac. G. van Oord. Ik beschouw het als een groot geschenk van God dat ik deze beide bijzondere mannen tot mijn intieme vrienden

heb mogen rekenen! Het waren zakenlieden van uitzonderlijk formaat. Ze waren beide „klein” begonnen maar daarin zeer „groot” geworden. De „zaak des Heren” was evenwel in hun leven en arbeid voluit nummer één. Ik heb ze dikwijls bewonderd als ik ze bezig zag in „de dingen des Heren”. Terwijl de leiding van hun bedrijf in de moeilijke jaren vlak na de oorlog feitelijk al hun tijd en energie opeiste was geen moeite hun te veel als het ging om de zaak van Christus' rijk en kerk. En welk een ellende, miskenning en verdriet ze daarbij ook ondervonden, ze zetten door en bleven doen wat naar hun innige overtuiging God van hen vroeg.

Groen was de initiator en stuwende kracht van de vernieuwde bezinning en activiteit op sociaal-economisch gebied in de gereformeerde wereld. En Van Oord gaf weer vorm aan het werk van de jeugdverenigingen. Het is vooral aan het doorzettingsvermogen en organisatietalent van deze mannen te danken dat „Opbouw” het levenslicht zag.

Bij de bespreking van de oprichting van het nieuwe weekblad stond voor alle daarbij betrokkenen één ding vast: **Dit blad mag niet het eigendom worden van een uitgever.** We hadden de ellende daarvan aan den lijve gevoeld!

Ik heb in die dagen meermalen gewezen op Kuyper en Sikkkel.

Deze waren er diep van overtuigd dat een blad met een principiële doelstelling nooit eigendom kan en mag zijn van een uitgever. Natuurlijk heeft een uitgever het volste recht om een dergelijk blad te exploiteren. Vaak zal hij dat ook uit ideële motieven doen. Maar hij is ten slotte de „baas” van zijn blad. En hij — hij alleen — benoemt en ontslaat uiteindelijk de redacteurs ervan. En zijn blad is uiteraard een winstobject voor hem. In ieder geval een object waaraan hij niet permanent geld moet bijpassen.

Kuyper en Sikkkel waren daarom steeds volledig „baas” over de door hen geredigeerde bladen. Meestal leverde de exploitatie daarvan stevige tekorten op. Mannen als Groen van Prinsterer, Hovy en Sanders hebben kapitalen geofferd om Kuyper zijn „Standaard” te laten behouden. En Kuyper zelf heeft er ook voor duizenden „schade” aan geleden.

Derhalve: geen blad van een uitgever.

Maar ook geen blad van een „Stichting”!

Want een Stichting is een raar ding. Een Stichting betekent dat een klein groepje mensen zichzelf opwerpt om een zaak ter hand te nemen. Ze doen dat naar eigen believen. Het geld dat ze voor het werk van de Stichting ontvangen is in feite hun eigendom. En ze nemen in het bestuur van zo'n Stichting alleen mensen op die hen liggen. Leden heeft een Stichting niet.

Daarom werd besloten dat er een „vereniging” zou worden opgericht „een persvereniging” met een bestuur en leden, die het blad zou uitgeven en daarvan ten volle „eigenares” zou zijn.

Een goed voorbeeld van zo'n persvereniging is die welke het „Friesch Dagblad” uitgeeft. Omdat dat Dagblad van zo'n vereniging uitging — althans méé daarom — kon het in de bezettingstijd zo'n fiere houding aannemen. Het kwam

Het PAASNUMMER van de ELISABETHBODE is nog (net) niet verschenen

Maar dat duurt niet lang meer!

Hoe het er uit gaat zien? Dat blijft nog een verrassing... Maar u zult verrast zijn!

Als u het nog niet besteld hebt, doet u het dan nu wel vlug?

Evangelisatielectuur bij uitstek! De prijs (variërend van 15 tot 9 cent per exemplaar) noodt tot huis-aan-huisverspreiding. De inhoud óók. En de uitvoering evenzeer!

Laat ons spoedig iets van u horen?

P.S. Ook het PINKSTERNUMMER kunt u nu al bestellen! Proefnummers voorradig vanaf begin april. Voor uw start van het zomerwerk!

een uitgave van de **STICHTING ELISABETHBODE**
Tuinstraat 1 — Lochem — Telefoon 05730 - 2770 ('s avonds 2526)

niet in de verzoeking om „om den brode” zich naar de bezetter te schikken! En toen het blad niet meer schrijven mocht wat het meende te moeten schrijven, staakte die „persvereniging” de uitgave ervan! Tot grote woede van de moffen. Onlangs hebben we zelfs het wonder beleefd dat deze persvereniging een renteloze lening bijeenbracht van meer dan een miljoen gulden voor het bouwen van een geheel nieuwe drukkerij! Zonder twijfel is deze organisatie van het blad er één van de oorzaken van dat het F.D. zich als enige van de vele positief-christelijke regionale dagbladen heeft kunnen handhaven.¹⁾ De „Persvereniging Opbouw” werd in 1956 voorspoedig geboren. Met

groot enthousiasme werden velen lid. Er werd een flink kapitaal bij elkaar gebracht om te kunnen starten. Waar dat precies vandaan kwam ben ik nooit goed aan de weet gekomen. Ik heb er wel enig vermoeden van! De drukker werd de firma Steenbergen, die dat — om het nog maar eens te zeggen — op zeer voordelige condities wilde doen! En dat sindsdien steeds heeft gedaan. En zo verscheen op 22 maart 1957 het eerste nummer van „Opbouw”!

C.V.

¹⁾ Als „Trouw” eens probeerde een renteloze lening van tien miljoen te krijgen in plaats van om een subsidie te bedelen bij „de Staat”!

vattende oordelen zullen voordat ze gepubliceerd worden eerst aan de kerkeraden worden toegezonden, zodat geen vertekend beeld van elkaar gegeven wordt.

3. De kerkeraden zullen zich alle bezinnen op de vraag: Wat nu? Waar staan we? Zodra hierover een duidelijk beeld door één van de kerkeraden is gevormd, zal dit aan de andere worden meegedeeld. Dan kan een vergadering van alle kerkeraden samen worden belegd waarin over een en ander gesproken zal worden.

Nieuws uit breder kring

Ds H. Knoop overleden — Ds Herm. Knoop, emeritus geref. vrijgem. predikant, is op de leeftijd van 82 jaar overleden. Na achtereenvolgens als Dienaar des Woords de kerken te Schouwerzijl, Kooten, Gouda en Rotterdam-Delfshaven gediend te hebben ging ds Knoop in 1957 met emeritaat en was hij woonachtig te

Noordwijk aan Zee. De Knoop was een markante figuur en een begaafd prediker. Hij leidde de grote Vrijmakingsbijeenkomst op 11 augustus 1944 te 's-Gravenhage. In de bezettingstijd werd ds Knoop gevangen genomen vanwege zijn geloofshouding en naar Dachau gevoerd. Hij heeft aan deze periode van zijn leven een boek gewijd, getiteld: „Een theater in Dachau”. De begrafenis heeft plaats gehad in alle stilte.

Zomerkamp voor de jeugd van 12 t/m 15 jaar — Van 3-10 aug. 1974 zal er in Leusden (bij Amersfoort) een kamp gehouden worden voor de jeugd uit onze kerken.

Wat is nu de bedoeling van dit kamp? Wel, het is meer dan alleen maar een week van (goede) ontspanning. De meeste kinderen in deze leeftijdscategorie gaan (op school) dagelijks om met vriendjes en vriendinnetjes van allerlei slag. Ze staan veelal alléén in een 'vreemde' wereld en ze komen met van alles in aanraking. Het kan goed zijn dat zij eens samen bijeen komen om onder leiding van een aantal ouderen over allerlei zaken met elkaar te praten. Zo zal de bijbelstudie een belangrijke plaats innemen tijdens het kamp. Vooral toegespitst op de gemeenschappelijke problemen van de jeugd. Aangezien het helaas zo is dat het aantal deelnemers beperkt moet blijven tot ca. 30 (er is niet meer accommodatie), verdient het aanbeveling, wanneer het u wat lijkt voor uw kind(eren), zo spoedig mogelijk contact met ons op te nemen.

De kosten van het kamp zullen ong. f 75,— per kind bedragen voor kost en inwoning. Voor de reis naar en van Leusden dient u zelf zorg te dragen. Na aanmelding ontvangt u een stencil met nadere gegevens. A. J. v. d. Helm en H. v. d. Helm-IJlst, Dintelstr. 106 II, Amsterdam. Tel. 020-428968.

Het wordt nu echt tijd dat U uw 2e woning kiest, dit i.v.m. plaatsbepaling.

U kunt kiezen uit:

1. **Mob. bungalow** — omg. Putten — f 19.000,— (is ook voor permanente bewoning geschikt).
2. **Sta-caravan** te Wapenveld (zeer bosrijk) in de prijsklassen: f 4.800,—, f 5.900,— en f 17.400,— (ook volledig gestoffeerd en gemeubileerd). Lage pacht.
3. **Woonark** — met ligplaats directe omgeving Zwolle — f 27.500,— (ook geschikt voor permanente bewoning).
4. **Sta-caravan** — directe omgeving van Nunspeet — f 8.400,—, met leuke grote schuur. f 18.900,—
5. **Arbeidershuisje** in Wier (Frl.) met leuke grote stuur (iets voor zomerhuis?)
6. **Bouwgrond** omg. Balkbrug — voor recreatiebungalow, ± 1000 m² voor f 28.500,—.
7. **Recreatiebungalows** — steen gebouwd, met eigen grond — te Ommen en op het eiland Texel, resp. f 59.750,— en f 74.750,—.

In alle gevallen is financiering mogelijk.

Belt u even?

Uw adviseur en gastheer:
SPIJKERBOER - ELBURG
Tel. 05250-1751

DEN HAM

ZOMERHUISJES TE HUUR

dicht bij bos en zwembad.
Pracht omgeving.

Tel. 05495-16117.

Kerknieuws

Bedankt voor Heemstede-Lisse: Ds K. B. Holwerda te Doorn.

Kontakt met Chr. Gereformeerden

De laatstgehouden samenspreking tussen de moderamina van de Vrijgemaakt Gereformeerde en Christelijk Gereformeerde Kerken te Enschede leverde de volgende voorstellen op, die aanvaard werden:

1. De vier Enschede predikanten (ds J. van Amstel en ds G. Bijkerk, Chr. Geref. en ds C. Bakker en ds O. Mooiweer, Vrijgem. Geref., zullen met elkaar verder spreken over de prediking.
2. De verslagen van de verschillende besprekingen zullen door de brs. Hilverda (Vrijgem. geref. scriba) en Koning (Chr. geref. scriba) gebundeld worden met daarachter de samenvattende oordelen van de vier kerkeraden over de stand van zaken zoals zij die zien. Deze samen-

Redactieleden

Ds H. Amelink
Ds G. Janssen
Drs H. de Jong
D. W. L. Milo
Prof. C. Veenhof
Drs H. E. S. Woldring

Adres van de Redactie

Ds H. Amelink,
Lekdijk 82 b,
Langerak (Z.-H.)
Tel. 0 1843 - 232

Advertenties en druk

Drukkerij
„Steenbergen”,
Slotlaan 220, Zeist.
Tel. 0 3404 - 12452

Abonnementsprijs:

f 22,50 per jaar
f 11,75 per halfjaar
f 6,15 per kwartaal
Buitenland: Europa
en zeepost f 30,—;
Luchtpost f 50,—

Geref. Persvereniging „Opbouw”

Abonnementenadministratie
Rotterdamse Rijweg
174, Rotterdam-8
Tel. 010 - 153535
Giro 40.49.45

Advertenties inzenden tot dinsdagmorgen 10.00 uur.